

SoPu – sovitaan puhumalla

Kajaanin perusopetuksen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja
puuttumisen ohjelma

SoPu - sovitaan puhumalla

Sisällys

1.	Johdanto	3
2.	Kiusaamisen määritelmä.....	5
3.	Kiusaamisen muodot	6
4.	Ennaltaehkäisevä työ - Miten kiusaamista ehkäistään ennalta	7
4.1	Koulutaso.....	7
4.2	Huoltajat	11
5.	Toimintamalli kiusaamistilanteessa	13
6.	Kaaviokuva kiusaamistapauksen selvittelystä SoPu -tiimissä.....	14
7.	Ohjelmia, oppaita, malleja ja koulutusohjelmia kouluryhmien hyvän hengen luomiseksi sekä tunnetaitoihin	15
7.1	Tunne-, vuorovaikutus- ja itsesäätelytaidot vuosiluokilla 7–9	16
8.	Arviointi	22
	Lähteet.....	23
	Liitteet 1-4.....	23
Liite 1	Vanhempainvartin tueksi	24
Liite 2	SoPu, oppilaskysely	26
Liite 3	SoPu, luokan koonti.....	28
Liite 4	SoPu, lomakkeet 1-5 kiusaamistapausten selvittämistä ja seuranta varten	29

1. Johdanto

Perusopetuslain (29§) mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Lain tarkoituksena (2§) on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja ennalta ehkäistä ongelmien syntymistä. Perusopetuslaki pyrkii edistämään oppilasyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä edistämään kodin ja oppilaitoksen yhteisöllistä toimintaa ja yhteistyötä. Myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait edellyttävät edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta oppilaitoksissa.

Uuden opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että koulu yhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Kajaanin kouluissa toteutetaan kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja mahdollisten kiusaamistapausten selvittämisessä SoPu – Sovitaan puhumalla -ohjelmaa osana perusopetuslain (29§) säätämää yhteisöllistä oppilashuoltoa (4§). Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimintaa, joilla koko koulu yhteisö edistää mm. oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuuta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kaikkien kouluissa oppilaiden kanssa työskentelevien sekä oppilashuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä oppilaiden ja koulu yhteisön hyvinvointia sekä kotien ja koulun välistä yhteistyötä.

Tutkimusten mukaan myönteinen, kiusaamista vähentävä ja ennaltaehkäisevä ympäristö ja ilmapiiri syntyvät ryhmässä, jonka hyvään ryhmähenkeen kiinnitetään huomiota ja luodaan sekä tuetaan myönteistä ilmapiiriä ja me-henkeä. Tällaisia ryhmiä ovat esim. oppilasryhmä, koululuokka, koko koulu ja harrastusryhmät. SoPu – Sovitaan puhumalla -ohjelmassa kuvataan hyvää ryhmähenkeä, sen merkitystä, siihen vaikuttavia tekijöitä sekä mainitaan ohjelmia ja koulutuksia, joilla ryhmähenkeä voidaan kehittää.

Kiusaamisesta on puhuttava. Arvoilla, asenteilla ja toimintatavoilla jokapäiväisessä arjessa on tuotava esille, ettei kiusaamista sallita. Kiusaaminen-termi ja kiusaamisen muodot on avattava ja määriteltävä säännöllisesti lukuvuosittain oppilaille. Sopu-ohjelmassa määritellään kiusaaminen ja kerrotaan kiusaamisen muodoista.

SoPu-ohjelmasta löytyy oppilaille, huoltajille, opettajille ja kaikille koulun aikuisille neuvoa, mitä tehdä, jos epäilee tai havaitsee kiusaamista. Kiusaamiseen voidaan puuttua, kun se tiedetään.

Kouluissa toimivat SoPu-tiimit, jotka koostuvat pääasiallisesti opettajista ja koulukuraattorista koulun valinnan mukaan. SoPu-tiimi selvittää, kirjaa ja sopii puhumalla tietoon tulleet kiusaamistapaukset. SoPu-ohjelman kaaviokuvassa on runko, jossa kuvataan kuinka tiimi pääasiallisesti selvittää kiusaamistapaukset. Tiimillä on käytössään SoPu-lomakkeet, joihin kiusaamistapaukset, selvitykset, seurantapalaverit ja mahdolliset jatkotoimenpiteet kirjataan.

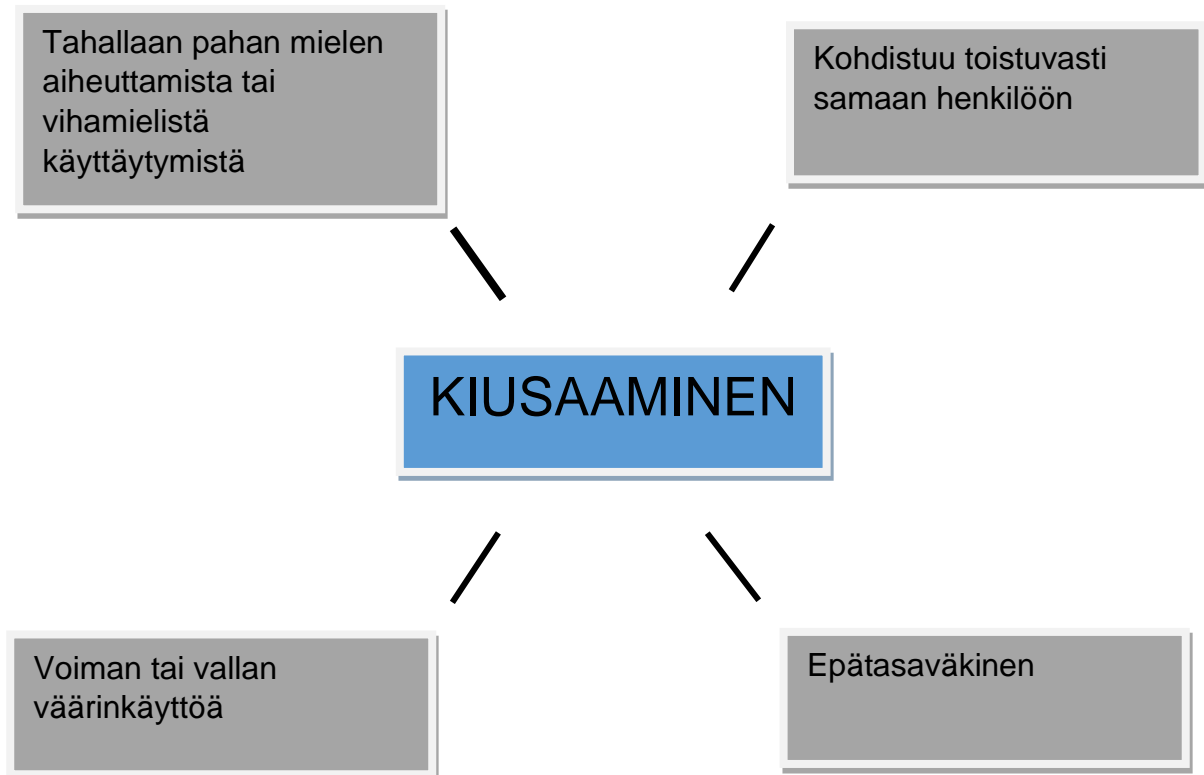
SoPu-ohjelmaa on tarkoitus kehittää ja päivittää tarvittaessa palautteen pohjalta. Lopussa lähdeluettelo, jota on hyödynnetty ohjelman laadinnassa.

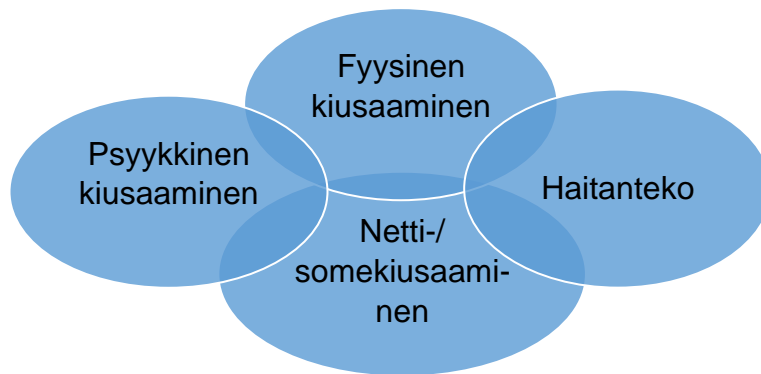
2. Kiusaamisen määritelmä

Kiusaamisella tässä suunnitelmassa tarkoitetaan yhteen ja samaan oppilaaseen toistuvasti ja tahallisesti kohdistuvaa vihamielistä käyttäytymistä tai pahan mielen aiheuttamista. Kiusaamiselle on ominaista osapuolten epätasaväkisyys: Kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi. Kiusaajia voi olla yksi tai useampi.

Kiusaamisesta ei ole kysymys, kun kaksi tasaväkistä oppilasta tappelee tai riitelee keskenään. Kiusaamista ei ole myöskään satunnaiset, milloin keneenkin kohdistuvat erimielisyydet, hyökkäykset tai haitanteot. Nämä tapaukset tulee kuitenkin selvittää.

3. Kiusaamisen muodot

Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen: Lyöminen, potkiminen, töniminen, kulun estäminen, esineellä heittäminen jne.

Psyykkinen väkivalta: Pilkkaaminen, haukkuminen, toisen kohtelu kuin ilmaa, peleistä ja leikeistä poisjättäminen, juoruilu, syrjiminen, rasistinen käyttäytyminen, uhkailu jne.

Haitanteko: Tavaroiden piilottelu ja luvatta ottaminen, omaisuuden särkeminen, muu haitanteko.

Netti-/somekiusaamista: Nimettömien tai nimellä loukkaavien, pilkkaavien tai halventavien viestien, kuvien tai videoiden lähettäminen, toisena ihmisenä esiintyminen, toisen henkilön yksityisten tietojen levittäminen, ryhmästä eristäminen jne.

Netti-/somekiusaaminen tapahtuu sähköisissä ympäristöissä, kuten pikaviestimissä, yhteisöpalveluissa tai keskustelupalstoilla. Somekiusaaminen leviää nykyään usein netistä koulun arkeen. Somekiusaaminen on julkista ja pysyvää. Se aiheuttaa uhrille häpeää ja voi loukata häntä varsin pitkän aikaa. Somekiusaaminen on usein rikos: Kunnianloukkaus, esim. loukkaavien tekstien laittaminen nettiin, yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen, laitton uhkaus.

Lisätietoa MLL: http://www.mll.fi/nuortennetti/mina_ja_media/nettikiusaaminen/

4. Ennaltaehkäisevä työ - Miten kiusaamista ehkäistään ennalta

4.1 Koulutaso

Perusopetuksen tehtävä

Opetussuunnitelman mukaan perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin. Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen. Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa ja jokaisen oppilaan yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain (8§) mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen

moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsu ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Tapa- ja moraalikasvatus

Tapa- ja moraalikasvatus kuuluvat kodille, ja koulu osallistuu siihen merkittävänä yhteiskunnallisena instituutiona arvoineen, asenteineen ja esimerkkeineen. Kaikki aikuiset toimivat käytös- ja vuorovaikutusmalleina lapsille ja nuorille. Oppilaita ohjataan hyvään käytökseen, vastuuntuntoon ja toisten huomioonottamiseen kaikissa arkipäivän tilanteissa: Koulu, koulumatkat ja vapaa-ajan toimintaympäristöt. Koulun tehtävänä kasvattajana on edistää avointa vuorovaikutusta, oppilaiden osallisuutta ja suvaitsevaa toimintakulttuuria ja hyviä väestösuhteita. Opetuksessa painotetaan tasa-arvoa ja erilaisuuden hyväksymistä.

Ryhmän sosiaalisten taitojen opettaminen ja tukeminen

Koulu, luokka ja oppilasryhmä ovat suuria, heterogeenisiä ryhmiä. Ryhmään kuulumisen on lasten ja nuorten yksi tärkeimmistä tarpeista. Ryhmään kuulumisella on suuri merkitys hyvinvoinnille, oppimiselle ja fyysisellekin terveydelle. Koululuokka tai opetusryhmä on järjestäytynyt joukko, jolla on yhteisiä tavoitteita ja tehtäviä. Koululuokka ei ole mikä tahansa ryhmä, sillä sen kokoonpanosta on päätetty ryhmän jäsenistä riippumatta ja ryhmä viettää yhdessä paljon aikaa verrattuna esimerkiksi harrastusryhmiin. Koululuokka on usein yksi ihmisen vaativimmista ryhmistä.

Opettaja vaikuttaa ratkaisevasti luokan me-henkeen. Yhteishenkeä luodaan tutustumalla rauhassa, kannustamalla myönteiseen vuorovaikutukseen, tunteiden ilmaisuun, toisten huomioonottamiseen ja kunnioittamiseen. Hyviä keinoja vahvistaa ryhmän turvallisuuden tunnetta, ja vuorovaikutustaitoja ovat aidot vuorovaikutustilanteet ryhmässä, kuten päätöksenteko, yhteisen tavoitteen määrittely ja ristiriitojen ratkaiseminen. Näitä vuorovaikutustilanteita ja -taitoja voidaan tukea ja opettaa erilaisilla harjoituksilla ja ohjelmilla. Opettaja voi omalla käytöksellään antaa tärkeän esimerkin toisten arvostuksesta ja tasapuolisesta kohtelusta ja moninaisuuden hyväksymisestä.

Ryhmäytymisestä koulussa puhutaan paljon ja yleensä ryhmäytymisellä tarkoitetaan uuden lukuvuoden alkuun sijoittuvia tutustumistunteja ja -päiviä. Ryhmäyttäminen on prosessi, jossa ryhmän jäsenten välistä keskinäistä tutustumista, luottamusta, turvallisuutta ja vuorovaikutustaitoja kehitetään tietoisesti. Ryhmäytymistä ei kuitenkaan

voi tehdä yhdellä tai muutamalla erillisellä ryhmäyttämispäivällä, vaan ryhmän toimintaa pitää tukea pitkin lukuvuotta, ryhmäyttäminen on jatkuvaa. Kaikenlaiset muutokset ryhmän jäsenissä vaikuttavat myös ryhmän toimintaan ja dynamiikkaan. Tästä syystä ryhmänä rakentumista on tuettava jatkuvasti. Lukuvuoden alut ovat tärkeitä kohtia ryhmän tukemisessa kaikilla vuosiluokilla.

Kajaanin kaupungin nuorisotyö on aktiivisesti mukana myös koulutyössä, erityisesti uusien luokkakokoonpanojen ryhmäyttämisessä. Nuoritoimen nuorisotyöntekijät järjestävät yhteistyössä koulujen kanssa seitsemänsille luokille lukuvuoden alkaessa ryhmäytymispäiviä. Nuorisotyö on koulun tukena myös yksittäisiä luokkia koskevissa sosiaalisissa ongelmissa, joissa tarvitaan esim. kesken lukuvuoden lisäryhmäyttämistä.

Uusi, turvallinen ryhmä

Uuden koululuokan tai opetusryhmän aloittaessa, opettajan tehtävänä on ohjata vuorovaikutuksen syntymiseen ja oppilaiden toisiinsa tutustumiseen. Monet oppilaat tarvitsevat vahvaa ohjausta ja tukea kontaktin ottamiseen, itsestä kertomiseen ja toisiin tutustumiseen. Ohjatusti syntynyt turvallisuuden kokeminen ohjaa omien ajatusten ja tunteiden ilmaisuun sekä lisää kuulluksi tulemisen tunnetta. Uuden ryhmän aloittaminen on vaativa paikka sekä oppilaille että opettajille. Alussa ryhmän toimintaa voi kuvata hämmennys ja epävarmuus. Ei ole olemassa tiettyä kaavaa, jota opettajan tulisi ryhmää ohjatessaan toteuttaa, vaan jokaisen on rakennettava roolinsa ryhmän ohjaajana oman persoonallisen tapansa sekä ryhmän piirteiden mukaan.

Ristiriitojen selvittäminen

Ristiriidat horjuttavat ryhmän ilmapiiriä ja dynamiikkaa, mutta turvallinen ilmapiiri tukee ryhmän toimintaa haasteellisissakin tilanteissa. Tämän vuoksi on tärkeää, että ilmapiirin luomiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Konfliktit ja ristiriidat koetaan usein negatiivisina asioina, joita pyritään välttämään. Mutta ristiriidat voivat myös parantaa ryhmän toimintaa. Rakentava konflikti voi auttaa ryhmän jäseniä ymmärtämään paremmin itseään ja toisiaan. Kun ristiriitatilanteet ja konfliktit pystytään ratkaisemaan hyvin, ryhmä vahvistuu, ryhmän usko omaan toimintaan vahvistuu ja yhteistyön motivaatio lisääntyy.

Yhteiset säännöt ja lasten sekä nuorten osallisuus

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii refleктоimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Päivittäiset riidat ja haasteelliset välituntitilanteet ovat eri asia kuin jonkun oppilaan systemaattinen kiusaaminen. Koululuokan kirjoittamattomat säännöt eli normit ovat merkittävä kiusaamiseen vaikuttava tekijä. Normit kertovat oppilaille, miten ryhmässä pitäisi toimia tullakseen hyväksytyksi. Kouluryhmä palkitsee jäseniään normien noudattamisesta, mutta myös rankaisee noudattamatta jättämisestä. Luokan ja koko kouluyhteisön tulee luoda säännöt toiminnan ja järjestyksen tukemiseen. Järjestyssäännöt tulee luoda yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Koulun järjestyssääntöjen ja luokan yhdessä sovittujen sääntöjen mukaan kiusaaminen on aina kielletty. Virallisten normien lisäksi käyttäytymiseen vaikuttavat aina kirjoittamattomat säännöt eli epäviralliset normit. Epävirallisiin normeihin liittyy usein sosiaalinen paine, joka ohjaa ryhmän jäsenten käyttäytymistä. Yksilötasolla lähes kaikki oppilaat ovat kiusaamista vastaan, mutta ryhmäpaineessa dynamiikka muuttuu. Kirjoittamattomat säännöt vaihtelevat eri ryhmissä ja luokissa. Jos luokan epäviralliset normit sallivat

kiusaamisen ja ehkä kannustavatkin siihen, kukaan ei uskalla asettua puolustamaan kiusattua tai muuten vastustamaan kiusaamista, vaikka kokisi sen oikeaksi. Tällöin on pelko, että joutuu itse kiusatun asemaan. Kouluun ja luokkaan on tärkeä luoda normi siitä, että kiusaamisesta pitää aina kertoa aikuiselle. Aikuisten tulee reagoida kaikkiin kiusaamistilanteisiin ja osoittaa, ettei hän hyväksy niitä. Esimerkiksi, vihapuheeseen ja rasistiseen nimittelyyn pitää aikuisen puuttua välittömästi.

Toimintatapojen toteutumista seurataan säännöllisesti koulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä. Lukuvuosittaiset oppilaskyselyt ja opettajan koonnit ovat osa tätä työtä.

4.2 Huoltajat

Kaverit

Ystävyys- ja kaverisuhteet muuttavat muotoaan ja tulevat koululaiselle vuosi vuodelta yhä tärkeämmiksi. Vanhempi, ole kiinnostunut lapsesi kaveruus- ja ystävyysuhteista. Kannusta ja tue vertaiseen ryhmään liittymistä ja kuulumista. Ystävyysuhteet ovat kehityksellinen etu: Ystävältä saa tukea hankalissa tilanteissa ja ystävyysuhteet suojaavat yksinäisyyden kokemuksilta ja kiusatuksi joutumiselta. Kuuntele ja kysele, millaisia kaveruus- ja ystävyysuhteita lapsellasi on ja missä lapsesi liikkuu. Kutsu lapsesi kavereita kylään ja tutustu heihin sekä heidän vanhempiinsa. Keskustelkaa kavereiden vanhempien kanssa kasvatuskäytännöistä, rajoista, kaveruudesta ja kaveruuden pelisäännöistä ja somekäyttäytymisestä, ja pyrkikää vetämään ”yhtä köyttä”. Turvalliset, yhteiset säännöt luovat rajoja ja turvaa lasten laajenevalla reviirillä. Yksikin hyvä ystävyysuhte voi olla kunnan arvoinen elämän tuulissa ja karikoissa.

Tapakasvatus ja vanhemmuus

Tapakasvatus on kodin tehtävä. Asenteet ja arvot heijastuvat aikuisen käytöksestä ja sanattomasta viestinnästä. Ole tarkkana, miten puhut ja suhtaudut asioihin lapsen kuullen. Usein vaikeat asiat on parempi käsitellä ilman että lapsi on kuulolla. Jos on ristiriita koulun tai opettajan kanssa arvoista tai esim. suhtautumisesta kiusaamiseen, kannattaa asiat selvittää ja tarkistaa aluksi vain aikuisten kesken. Kodin asettamat rajat ja rutiinit kasvattavat ja suojelevat lasta iän karttuessakin, niiden puitteissa on hyvä

kasvaa. Positiivinen palaute, tuki, kannustus ja välittäminen ovat hyvän itsetunnon perusta. Lapsi, jolla on hyvä olla, jolla on hyvä itsetunto, joutuu harvemmin kiusaajaksi tai kiusatuksi. Lasta kannattaa neuvoa puolustamaan itseään sanallisesti etukäteen. Jos lapsesi on kiusannut tai häntä on kiusattu, älä syyllistä, vaan selvitä asiat yhdessä koulun kanssa. Vanhemmuus on vaativaa ja siitä ei tarvitse selvittää yksin: Koulu ja muut verkostot ovat tarvittaessa tukena. Maahanmuuttajataustaisten perheiden kohdalla on tärkeää huomioida kulttuuritietoisuus kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Sosiaalinen media – some

Sosiaalinen media, some, on osa lasten päivittäistä elämää. Somessa kaikki on mahdollista: Virtuaalinen keskustelu ihmisten kanssa, pelit, videot, viestiminen. Somessa ei kohdata kasvokkain. Sosiaalisen median oikea, turvallinen ja reilu käyttökäsitys kuuluu kodeille. Yhteiset pelisäännöt kannattaa luoda heti kun lapsi ottaa ensi kerran kontaktia nettiin ja saa ensimmäisen älypuhelimien.

Lapsen kertomus

Kuuntele lasta. Kun lapsella on otollinen hetki kertoa päivän kokemuksista ja tapahtumista, ole herkkänä korvana. Lapsen kertomus pitää ottaa aina vakavasti. Kysele ja auta sanoittamaan ja kertomaan tunteistaan ja tuntemuksista. Tunteiden sanottaminen vaatii harjoittelua ja siihenkin opetellaan. Kannusta lastasi kertomaan asioistaan. Opetta, että kertominen ei ole kantelua.

Kuuntele lasta, kuuntele kertomusta myös kriittisesti. Lapsi näkee maailman lapsen silmin ja tarinat voivat värittyä, muuttaa muotoaan tunteiden ja ajankin vaikutuksesta. Tärkeintä on välittää lapselle viesti, että asiat selviävät ja aikuinen auttaa siinä. Mahdolliset väärinkäsitykset ja värityneet tarinat saatetaan yhdessä realistiseen muotoon.

Yhteistyö koulun kanssa

Aina kun huoli koululaisesta herää, ota yhteyttä opettajaan ja kouluun. Koulun oppilashuoltoryhmä tarjoaa tarvittaessa keskustelu ympäristön mielessä oleville asioille. Koulun moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään kuuluu tarvittaessa luokanopettaja, koulukuraattori, perusopetuksen maahanmuuttajatyön koordinaattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, erityisopettaja, rehtori ja lastensuojelu- tai sosiaaliviranomaiset. Eri kieli-

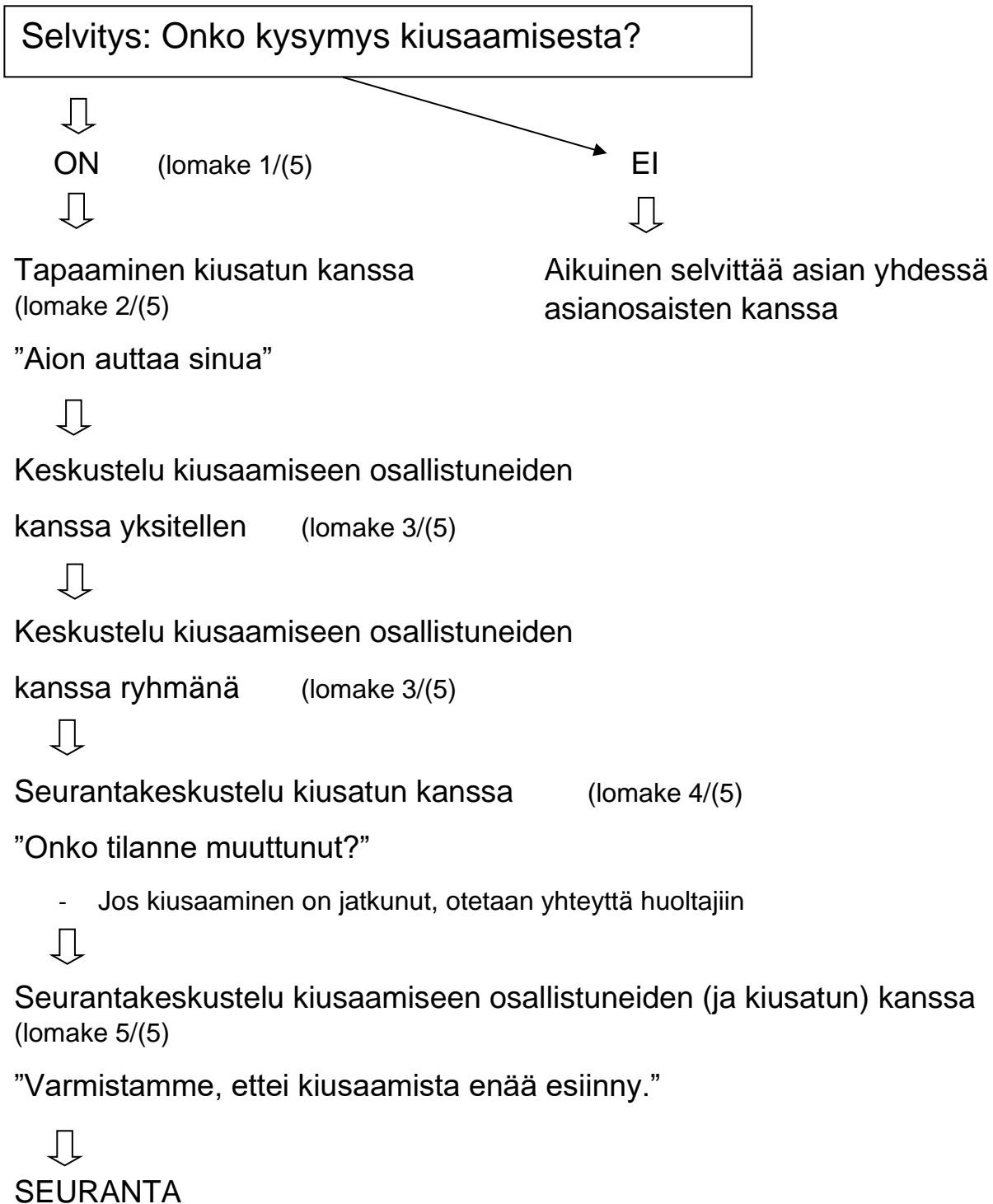
ja kulttuuritaustaisille oppilaille tarjotaan mahdollisuus kertoa ja keskustella asiasta omalla äidinkielellään tulkin avulla

5. Toimintamalli kiusaamistilanteessa

Oppilas	Huoltaja	Opettaja	Koulu
<p>1. Sano päättäväisesti ja tarkasti, että ei saa tehdä noin!</p> <p>2. Lähde pois kiusaajan luota.</p> <p>3. Kerro aikuiselle, jos huomaat tai koet kiusaamista. Sen voi tehdä myös kirjoittamalla.</p> <p>4. Ole kiusatulle kaveri, älä jätä häntä yksin.</p> <p>5. Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.</p> <p>6. Jos olet kiusattu, pyri löytämään kavereita. Yhdessä olette vahvempia.</p>	<p>1. Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta. – Kuuntele ”herkällä korvalla”, milloin aika on otollinen ja mitä lapsi kertoo.</p> <p>2. Keskustele lapsesi kanssa kiusaamisesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä: Mm. some tuo ilmiötä päivittäin esille.</p> <p>3. Ota yhteys lapsesi opettajaan, jos epäilet koulukiusaamista. Ota yhteyttä, vaikka lapsesi kieltäisikin yhteydenoton.</p> <p>4. Tee lapsellesi selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista.</p> <p>5. Luota siihen, että koulu tekee parhaansa kiusaamistilanteen selvittämiseksi ja näytä lapsellesi, että seisot koulun rinnalla asioiden selvittämiseksi yhdessä.</p> <p>6. Voit olla tarvittaessa yhteydessä rehtoriin, terveydenhoitajaan, kuraattoriin tai psykologisiin.</p>	<p>1. Suhtaudu aina vakavasti jo kiusaamisepäilyynkin.</p> <p>2. Osoita toiminnallasi ja teoillasi ettet hyväksy kiusaamista.</p> <p>3. Käytä lukuvuodesta suunnitelmallisesti aikaa, ryhmäytymiseen, kiusaamista ennaltaehkäisevään ja ryhmän sosiaalisia taitoja parantavaan koulutyöhön.</p> <p>3. Selvitä tilanne kuulemalla kaikkia osallisia ja vie asia tarvittaessa Sopusiiimiin.</p> <p>4. Ota tarvittaessa yhteyttä huoltajiin.</p> <p>5. Kirjaa aina keskustelut ja sovitut asiat.</p> <p>6. Ole tarvittaessa yhteydessä rehtoriin ja oppilashuollon edustajiin.</p>	<p>1. Suhtautukaa aina vakavasti jo kiusaamisepäilyynkin.</p> <p>2. Osoittakaa toiminnalla ja teoilla ettei kiusaamista hyväksytä.</p> <p>3. Käyttäkää lukuvuodesta suunnitelmallisesti aikaa kiusaamista ennaltaehkäisevään ja ryhmien sosiaalisia taitoja parantavaan koulutyöhön.</p> <p>4. Sopusiiimi käsittelee kiusaamistapaukset ohjelman mukaisesti.</p> <p>5. Koulu voi tarvittaessa ottaa selvittelyyn mukaan poliisin ja sosiaaliviranomaiset.</p>

6. Kaaviokuva kiusaamistapauksen selvittelystä SoPu - tiimissä

7. Ohjelmia, oppaita, malleja ja koulutusohjelmia kouluryhmien hyvän hengen luomiseksi sekä tunnetaitoihin

- Askeleittain-ohjelma, tunteiden tunnistamista, sanoitusta sekä käsittelyä
- Huomaa hyvä! –Kortit ja kirja hyvän ja myönteisen huomaamiseen, tunnistamiseen ja havainnointiin itsessä sekä toisissa ryhmässä
- Friends-ohjelma -Uusi, hyväksi havaittu ja toimiva ohjelma yhteisön ja ryhmän hyvinvointia tukemaan
- MLL: Kuulun! Välineitä ryhmän toiminnan tukemiseen
- Lions Quest -ohjelma
- Kiva Koulu –ohjelma
- www.stakes.fi/turvataitojalapsille
- Yläkoulun TVI -suunnitelma
- Suomen mielenterveysseuran -materiaalit
- Nyyti ry:n materiaali
- <http://www.kajaani.fi/fi/palveluopas/nuoriso/ankkuritiimi-0-tunnetaitojalapselle.fi>
- Tietoa koulukiusaamisesta 7 eri kielellä: <https://kotouttaminen.fi/-/etno-julkaisi-vieraskielisille-selkokielen-oppaan-koulukiusaamisesta>
- Plan International: Vihapuheesta dialogiin –koulutusmateriaali: https://www.globaalikoulu.net/wp-content/uploads/2017/09/Plan_Vihapuhe_koulutusmateriaali_34s.pdf
- Vastakkainasettelun purkaminen ja toimivien väestösuhteiden edistäminen dialogilla ja sovittelulla: <http://www.depolarize.fi/>

7.1 Tunne-, vuorovaikutus- ja itsesäätelytaidot vuosiluokilla 7–9

Ohjelma on suunniteltu toteutettavaksi luokanvalvojen tunnilla. Kullekin lukuvuodelle ja lukukaudelle on valikoitu luokanvalvojan tunnille teemat ja teemaan sopivia harjoitteita. Linkkien kautta löytyy myös paljon muuta erittäin hyödyllistä materiaalia luokanvalvojuuden ja opetuksen tueksi.

Rehtori tai hänen määräämänsä henkilöt huolehtivat luokanvalvojen muistuttamisesta ajankohtaisissa teemoissa lukuvuoden aikana.

HUOM! PDF-linkit kannattaa kopioida suoraan selaimeen, eivät toimi välttämättä klikkaamalla.

Teema 7. lk: Minä kouluyhteisön jäsenenä		
Koulun tasolla	Luokanvalvojan rooli	Yhteistyö
Tiedonsiirto kuudennelta <ul style="list-style-type: none"> Kirjeet luokanvalvojalle OHR:ltä ja tulevilta oppilailta Luokkien jaot 	<ul style="list-style-type: none"> Tulevan luokan ”haltuunotto”, tiedonsiirtoon osallistuminen Oppilaiden kirjeissä esiin nousseita asioita käydään luokan kanssa yhteisesti läpi, mutta tarvittaessa kahdenkeskiset keskustelut Luokanvalvojan roolin sisäistäminen ja luokanohjaajan käsikirjaan/toimintarunko on tutustuminen 	<ul style="list-style-type: none"> 6. luokkien opettajat (tiedonsiirto ja kirje luokanvalvojalle) Luokanvalvojakirje ja OHR-kokous, johon 7LK:n LV:t kutsutaan (OHR laatii ja huolehtii lähettämisestä), sis. luokanvalvojan käsikirjan linkin <p>http://www.oph.fi/download/46530_luokanohjaajan_kasikirja.pdf</p>
Ryhmäytymiset + jatkoryhmäytymiset tarvittaessa	<ul style="list-style-type: none"> Luokanvalvojen kouluttaminen ja ryhmäyttäminen elokuussa oppilaiden ryhmäyttäminen elosyyskuun alku 	<ul style="list-style-type: none"> Koulupsykologit kouluttavat luokanvalvoja ensimmäisten viikkojen aikana OH-henkilöstö Luokkien ryhmäytyspäivät nuorisopalvelut ja srk Nuorisopalvelut ja kuraattori työstävät jatkoryhmäytymisiä
Työrauhamallien käyttöönotto tarvittaessa	Luokan tilanteen seuraaminen ja osallistuminen	Laaja-alaiset erityisopettajat/ kuraattorit ja koulupsykologit
Luokanvalvojan tunnit kerran kk <ul style="list-style-type: none"> Vaihtuva päivä Vaihtuva tunti 	TEEMAT 7lk: SYKSY: <ul style="list-style-type: none"> Omat ja muiden vahvuudet 	Välineet: http://kaisavuorinen.com/projektit/positiivinen-pedagogiikka/

<ul style="list-style-type: none"> • Rehtori laatii syksyllä aikataulun lukuvuodelle 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaverisuhteet • Opiskelutaidot ja motivaatio <p>KEVÄT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minä ryhmän jäsenenä - kaikkien kanssa toimeen tuleminen • Miten minä voin vaikuttaa muiden hyvinvointiin? Positiivinen palaute • Lukuvuoden yhteenveto 	<ul style="list-style-type: none"> • http://kaisavuorinen.com/wp-content/uploads/2016/08/Minun-top5-vahvuuttani.pdf • Ryhmäytämispöytä: http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf • Palataan ryhmäytymispäivässä tehtyihin luokan sääntöihin kaveruuden ja luokkahengen näkökulmasta. Päivitetään tarvittaessa. Jos ei ole tehty, tehdään luokalle säännöt. Muistetaan myös somekäyttäytyminen. • Paljon materiaalia opiskelutaidoista: https://peda.net/aanekoski/perusopetus/koulunmaenyk/opo/aa/opiskelutaidot • Minä ryhmässä, testejä ja pohdintaa: http://www.xn--minjanikk-02ad.fi/AelI-Tekstit-ja-vuorovaikutus-uusi-ops/Millainen-minae-olen-ryhmaessa/ • Kaikkiin tunteihin voi sisällyttää ryhmäytymisoppaasta leikin tai harjoitteen. • Harjoite, jossa oppilaat kirjoittavat nimettömänä yhden asian, josta tuli vuoden aikana hyvä ja yhden asian, josta tuli paha mieli koulussa. Käydään nimettöminä yleisellä tasolla läpi ja mietitään muiden huomioimista arjessa.
<p>Vanhempainillat ja -vartit</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistuminen ja pitäminen • Tärkeätä olisi saada vanhemmat aktivoitua ja mukaan yhteistyöhön 	<ul style="list-style-type: none"> • Luokanvalvoja • Yhteistyökumppanit tarvittaessa erityisopettaja, kuraattori, koulupsyk., th • LIITE I
<p>Pedagogisen tuen ja oppilashuoltotyön järjestäminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden poissaolojen ja koulunkäynnin seuraaminen • Luokanvalvojat oppilashuoltoryhmässä • LV kerää tiedot muilta opettajilta oppilaan palaveria varten 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö huoltajien kanssa • Yksilön tuki/ oppilashuollon henkilöstö ja verkostot

Teema 8. lk: Minä itse		
Koulun tasolla	Luokanvalvojan rooli	Yhteistyö
<ul style="list-style-type: none"> Jatkoryhmäytymiset 	<ul style="list-style-type: none"> Luokan tilanteen seuraaminen Lisäryhmytyminen on hyvä ihan kaikille, koska se vahvista myös jo valmiiksi hyvää luokkahenkeä ja näyttää oppilaille, että näillä asioilla on väliä. 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisopalvelut srk kuraattori Koulupsykologi luokanvalvoja
<ul style="list-style-type: none"> Työrauhamallien käyttöönotto tarvittaessa 	<ul style="list-style-type: none"> Luokan tilanteen seuraaminen ja osallistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> Laaja-alaiset erityisopettajat/kuraattorit ja koulupsykologit
Luokanvalvojan tunnit kerran kk	<p>TEEMAT 8lk:</p> <p>SYKSY:</p> <ul style="list-style-type: none"> Camera obscura Opiskelutaidot Kaverisuhteet <p>KEVÄT:</p> <ul style="list-style-type: none"> Itsetunto Arjen valinnat Ryhmäpaine: järkeä ja jämmäkyttä <ul style="list-style-type: none"> Lukuvuoden yhteenveto 	<p>Välineet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Suomen mielenterveysseuran materiaalit <p>Itsetunto ja arjen valinnat: https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kirjat/mielen-hyvinvointi-opetuskokonaisuus-terveystietoon-7-9luokka</p> <p>Opiskelutaidot: http://www.oporasti.fi/materiaalia_ylaluokkien_luokanohjaajalle_valvojalle/</p> <p>Tunnelukko-testi: http://www.tunnelukkosi.fi/testi.php</p> <p>Persoonallisuustesti: https://www.16personalities.com/fi/persoonallisuustyytit</p> <p>Arjen valinnat: http://www.walter.fi/wp-content/uploads/2013/03/Avarakatseiset-oppilaat-VERKKO.pdf</p> <p>esim. Moninaisuus-bingo, Miten hyvin tunnet luokkatoverisi? Murtuu(ko) paineen alla? Merkityt! ...</p>
Camera Obscura	<ul style="list-style-type: none"> Arvo- ja terveystieteiden ohjelma 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisopalvelut, srk <p>http://www.cameraobscura.fi/materiaalit</p>

Vanhempainillat ja -vartit	Osallistuminen ja pitäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Luokanvalvoja • Yhteistyökumppanit tarvittaessa erityisopettaja, kuraattori, koulupsyk., th Keskustelulomake <ul style="list-style-type: none"> • LIITE I
Pedagogisen tuen ja oppilashuoltotyön järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden poissaolojen ja koulunkäynnin seuraaminen • Luokanvalvojat oppilashuoltoryhmässä LV kerää tiedot muilta opettajilta oppilaan palaveria varten	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö huoltajien kanssa • Yksilön tuki/ oppilashuollon henkilöstö ja verkostot

Teema 9. lk: Minä yhteiskunnassa		
Koulun tasolla	Luokanvalvojan rooli	Yhteistyö
Tehostetun ohjauksen tarpeen arviointi (yksilö/ryhmätaso) <ul style="list-style-type: none"> • Erilaiset tukiryhmät 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuen piiriin ohjaaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • OPOT, Kuraattorit ja koulupsykologit • Nuorisotyö
Luokanvalvojan tunnit kerran kk	<p>TEEMAT 9lk: SYKSY:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omat valinnat ja tulevaisuus, luokan tuki, elämänhallinta, vastuun kantaminen • Tunnetreenit - miten viestin? • Epäonnistumisten käsittely ja virheistä oppiminen <p>KEVÄT:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katse tulevaisuuteen - unelmat ja arvostukset • Omasta luokasta luopuminen, luokan yhteinen iltapäivä, leirikoulu, retkipäivä tai toiminnallinen koulupäivä • Lukuvuoden ja peruskoulun yhteenveto 	<p>Välineet:</p> <p>Testejä elämänhallintaan liittyvistä asioista: https://nuortenlinkki.fi/testialue/testit</p> <p>Minäviestitehtävä: http://alpo.fi/wp-content/uploads/sites/9/2014/10/Tehtavakortti-Mun-mielest%C3%A4.pdf</p> <p>Epäonnistumisten käsittely: https://www.sportfocus.fi/wp-content/uploads/downloads/2012/07/Joukkue_8_ep%C3%A4onnistumisen-k%C3%A4sittely.pdf</p> <p>Unelmakartan tekeminen: kerätkää esim. aikakauslehdistä kuvia unelmista ja liimatkaa ne A3:lle, kartta kotona näkyvälle paikalle</p>
Ohjauskeskustelu (tarvittaessa huoltajan kanssa) ja vanhempainillat	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistuminen ja pitäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opinto-ohjaaja, • Yhteistyökumppanit tarvittaessa erityisopettaja, kuraattori, koulupsyk., th
Pedagogisen tuen ja oppilashuoltotyön järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden poissaolojen ja koulunkäynnin seuraaminen • Luokanvalvojat oppilashuoltoryhmässä LV kerää tiedot muilta opettajilta oppilaan palaveria varten 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö huoltajien kanssa • Yksilön tuki/ oppilashuollon henkilöstö ja verkostot

YHTEISET TEEMAT kaikille luokka-asteille muilla lv-tunneilla:

- koulun alue ja järjestyssäännöt
- Kouluterveyskysely (ja tulosten käsittely)
- pelastus ja turvallisuus
- kiusaamiskysely
- sosiogrammi, sosiometrinen mittaus (luokan ihmissuhteiden kartoitus) esim:
<https://peda.net/lappeenranta/yhteisty%C3%B6tilat/pkol/tj2/sosiogrammi:file/download/cbcc31e703f365e0b851de7ff382279b6c873259/Sosiogrammi.doc>

8. Arviointi

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja mahdollisten kiusaamistapausten selvittäminen kuuluvat osana koulun yhteisöllistä oppilashuoltoa. Kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja ohjelman vaikuttavuutta seurataan lukuvuosittain luokissa ja luokkien koontia koulujen oppilashuoltoryhmässä ja SoPu-tiimissä.

Lukuvuosittain, maaliskuussa hiihtoloman jälkeisellä viikolla, luokanopettaja/ luokanvalvoja teettää luokalleen, jokaiselle oppilaalle, henkilökohtaisen nimettömän kyselyn (lomake: Oppilaskysely). Lukuvuosittain tehtävä oppilaskysely suositellaan tehtäväksi Office365 Forms -ohjelmalla sähköisesti:

1. Onko sinua kiusattu?
2. Onko kiusaamistapaus/ -tapaukset selvitetty?
3. Oletko itse kiusannut?
4. Mitä muuta haluat kertoa?

Luokanopettaja / luokanvalvoja tekee oppilaiden vastauksista yhden luokkakohtaisen koontin. Luokkakohtaiseen koontiin kirjataan (lomake: Luokan koonti):

1. Luokka
2. Oppilasmäärä
3. Ei-kiusattu/ kiusattu, lukumäärät
4. Mainitut kiusaamismuodot
5. Selvitetyt kiusaamistapaukset ja
Ei-selvitetyt tapaukset, lukumäärät
6. Muuta
7. Oletko suunnitellusti ryhmäyttänyt luokkaasi lukuvuoden aikana?
8. Miten olet ennaltaehkäissyt kiusaamista
9. Mitä jatkotoimenpiteitä luokan tulokset vaativat ja miten aiot jatkokäsittelyn toteuttaa? (Esim. vanhempainilta, OH tuki, ryhmäyttämisen tarve)

Luokanopettajan/ luokanvalvojan koonti ja suunnitellut jatkotoimenpiteet toimitetaan maaliskuun loppuun mennessä oppilashuoltoryhmälle/ SoPu-tiimille.

Lähteet

Salmivalli, C. (2010). Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Opetus 2000–sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

www.askelettain.fi

www.kivakoulu.fi

www.friends.fi

www.mll/oma-oppilaskunta.fi

www.poliisi.fi

www.stakes.fi/turvataitojalapsille

[www.kajaaninkaupunki.fi/perusopetus/OPS 2016](http://www.kajaaninkaupunki.fi/perusopetus/OPS_2016)

<http://www.kajaani.fi/fi/palveluopas/nuoriso/ankkuritiimi-0>

Liitteet 1-4

Liite 1 Vanhempainvartin tueksi

Hyvä kotiväki,

pyydän, että täytätte tämän lomakkeen yhdessä oppilaan kanssa. Ottakaa lomake mukaan täytettynä keskusteluun.

Millä mielellä oppilas lähtee aamulla kouluun? Mikä on hänen asenteensa koulutyöhön?

Oppilaan koulumenestys. Huolestuttaako joku oppiaine tai jotkut oppiaineet?

Mitkä ovat oppilaan koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet?

Huolehtiiko oppilas kotitehtävistään säännöllisesti? Kuinka kauan niiden tekemiseen kuluu aikaa?

Miten oppilas valmistautuu kokeisiin?

Onko oppilas saanut tarvittaessa riittävästi koulunkäyntiään tukevia tukitoimia koulusta?

Keskusteleeko oppilas kouluasioista kotona?

Miten yhteistyö on sujunut koulun kanssa?

Syökö oppilas koulussa säännöllisesti koululounaan ravitsemussuositusten mukaisesti?

Vanhempien palautetta koululle. Mitä haluatte kysyä opettajalta?

Edellä olevien aiheiden lisäksi voimme keskustella seuraavista asioista: käyttäytyminen, miten oppilas tulee toimeen koulu yhteisössä, kaverisuhteet, kiusaaminen, opintoretkiasiat.

Yhteistyöterveisin _____

puh. _____ sähköposti: _____

Yhteyttä voi ottaa myös Wilma-viestin kautta

Liite 2 SoPu, oppilaskysely

Luokka: _____

Kiusaaminen on:

- Tahallaan pahanmielen aiheuttamista tai vihamielistä käyttäytymistä
- Kohdistuu **toistuvasti** samaan henkilöön
- Epätasaväkistä
- Voiman tai vallan käyttöä

Kiusaamista eivät ole:

- satunnaiset riidat
- välitunti- ja käytäväkahakat, jotka opettaja selvittää aina erikseen.

1. Onko sinua kiusattu tämän lukuvuoden aikana?

Ei   Kyllä

--	--

Jos vastasit kyllä, niin miten sinua on kiusattu?

---

2. Onko kiusaamistapaus/ -tapaukset selvitetty?

Ei   Kyllä

--	--

3. **Oletko itse kiusannut tänä lukuvuonna?**

En   Olen

--	--

4. **Mitä muuta haluat kertoa?**

Liite 3 SoPu, luokan koonti

Luokan koonti

1. Luokka: _____
2. Oppilasmäärä: _____
3. Ei-kiusattu: _____ / _____ opp.   Kiusattu: _____ / _____ opp.
4. Mainitut kiusaamismuodot:

---

5. Selvitetyt kiusaamistapaukset, lukumäärä: _____

Ei-selvitetyt kiusaamistapaukset, lukumäärä: _____

6. Muuta:

---

7. Oletko suunnitellusti ryhmäytännyt luokkaasi/ ryhmääsi lukuvuoden aikana?

En: _____   Kyllä: _____

8. Miten muuten olet ennaltaehkäissyt kiusaamista?

---

9. Mitä jatkotoimenpiteitä luokan tulokset vaativat ja miten aiot jatkokäsittelyn toteuttaa?
(Esim. vanhempainilta, OH-tuki, ryhmäyttämisen tarve)

Liite 4 SoPu, lomakkeet 1-5 kiusaamistapausten selvittämistä ja seurantaan varten

KIUSAAMISILMOITUS (1/5)

Kiusattu oppilas: _____ lk: _____ Pvm _____

Ilmoituksen tekijä: _____

Kuka tai ketkä ovat kiusanneet?

Kuvaile mahdollisimman tarkasti esimerkein kiusaamista (esim. lyömistä, nimittelyä, poissulkemista):

Milloin kiusaaminen alkoi ja kuinka kauan se on jatkunut?

Ilmoituksen käsittelijät/kirjaajat:

KIUSAAMISEN SELVITTÄMINEN KIUSATUN KANSSA (2/5)

Kiusattu oppilas: _____ lk: _____ Pvm: _____

Kuka tai ketkä ovat kiusanneet?

Millaista kiusaamista on esiintynyt?

Milloin kiusaaminen alkoi ja milloin sitä oli viimeksi?

Kiusatun huoltajalle on ilmoitettu asian käsittelystä:

Keskustelun käsittelijät/kirjaajat:

KESKUSTELUT KIUSATUN JA/ TAI KIUSAAJAN KANSSA (3/5)

Yksilökeskustelut

Pvm: _____

Oppilas: _____ lk _____

Keskustelussa todettiin/sovittiin:

Oppilas: _____ lk _____

Keskustelussa todettiin/sovittiin:

Oppilas: _____ lk _____

Keskustelussa todettiin/sovittiin:

Oppilas: _____ lk _____

Keskustelussa todettiin/sovittiin:

Yhteiskeskustelussa todettiin:

Seurantapalaveri:

Keskustelun käsittelijät/kirjaajat:

SEURANTAPALAVERI (4/5)**Keskustelu kiusatun oppilaan kanssa**

Kiusattu oppilas: _____ lk: _____ Pvm: _____

Kiusaaminen on: **Loppunut / vähentynyt / ennallaan / lisääntynyt**

Huomioita:

Yhteinen seurantakeskustelu

Pvm: _____

Oppilaat: _____

Kiusattu mukana keskustelussa: **Kyllä / ei**

Tilanteen toteaminen ja mahdolliset jatkotoimenpiteet

Keskustelun käsittelijät/kirjaajat:

PIDEMMÄN AJAN SEURANTAPALAVERI (5/5)

Kiusattu /Kiusaaja oppilas: _____ lk: _____ Pvm: _____

_____ lk: _____

_____ lk: _____

- Miten viime kuukaudet ovat sujuneet?
- Millaiset välit ovat kiusaajan / kiusaajien / kiusatun kanssa,
- Onko ollut kavereita, miten koulutyö on sujunut, ovatko menneet tapahtumat painanut mieltä?

Toiveita jatkosta, mitä sovitaan jatkosta?

Keskustelun käsittelijät/kirjaajat:
